

S.P.Q.R.

ROMSELSKABET

- Ny dato for temadag 20. sep. 2020
- Santa Prassede
- Thorvaldsen og Alexanderfrisen

I disse tider, hvor landet er lukket ned på grund af risikoen for Corona-smitte, og hvor vi derfor ikke kan mødes, vil vi gerne med jævne mellemrum sende nogle nyhedsbreve til adspredelse og underholdning.

I dette nyhedsbrev bringer vi en beretning om kirken Santa Prassede i Rom og endnu en beretning om Thorvaldsen i anledning af 250-året for hans fødsel.

Ny dato for temadag og generalforsamling

Søndag den 20. september 2020, kl. 10.20 – 16.10

Nationalmuseet, Ny Vestergade 10, 1471 København K.

Programmet bliver det samme som tidligere annonceret (med forbehold for evt. ændringer og med håbet om at samfundet til den tid er åbent for større arrangementer)

[Se nærmere detaljer her](#)

Santa Prassede

Tekst: Bestyrelsesmedlem Ole Andersen

Rom er som bekendt fyldt med kirker. Nogle store. Nogle mindre, men ikke derfor mindre interessante. En kirke, jeg altid har været meget betaget af, er Santa Prassede på Esquilinerhøjen meget tæt ved Santa Maria Maggiore.

Området var tætbeholdt allerede i det antikke Rom, hvilket fundet af to såkaldte insulae (d.v.s. boligblokke som den der kan ses lige neden for Campedoglio på kanten af Fædrelandets alter) vidner om. Bygningen af Santa Maria Maggiore medførte opførelse af flere andre kirker i området, her i blandt Santa Prassede tæt ved starten på Via Merulana.

I følge legenden, der formentlig stammer fra det 6. århundrede, var Prassede og hende søster Pudentiana døtre af den romerske senator Pudente, i hvis hus Sankt Peter skal have prædikeret. Huset skal have ligget tæt ved bagsiden af Santa Maria Maggiore, hvor kirken Santa Pudenzia, nu ligger. Og her forsøgte Prassede – forgæves - at skjule kristne trosfæller under kristenforfølgelserne under kejser Antonius Pius (bemærk navnet!). Da fællerne led martyrdøden samlede Prassede deres blod i en brønd.

Legenderne er ikke helt konsistente: Sankt Peter kan have været i Pudentes hus omkring 50 e.v.t., men Antonius Pius regerede 138-161 e.v.t. Men det er jo nogle gode fortællinger! Og i øvrigt ved man ikke mere om personen Prassede.

Der har ligget en kirke viet til Santa Prassede tæt ved den nuværende formentligt allerede fra det 4. århundrede kort efter kristendommens indførelse. Dette understreges bl.a., af at Santa Prassede er en såkaldt titulus-kirke, altså at en kardinal er tilknyttet kirken. I pave Pasquale

I's regeringstid (817-824), var kirken blevet så forfalden, at han byggede en helt ny i nærheden af den gamle. På omtrent denne tid havde man tillige fundet Prassede's brønd, der nu ligger lige inden for indgangen i den nuværende kirke. Pasquale I flyttede resterne af ca. 2300 martyrer, der lå begravet uden for byen, til brønden. Tiderne var urolige: Araberne udvidede deres territorier, 'Saracenerne' angreb i 827 Sicilien for første gang, og paven lå i strid med den franske kejser om den verdslige magts indflydelse på pavevalg. (Martyrerne blev i øvrigt flyttet videre til Santa Sabina på Aventiner-højen allerede få år efter af den næste pave.)

Kirken blev bygget efter strukturen og planen i den oprindelige Konstantins Peters Kirke med et meget bredt hovedskib, smalle sideskibe og med mange vinduer, så der var lys i apsis og kirkerummet. De mange vinduer er siden blevet lukket i forbindelse med diverse ombygninger og også den sen-manieristiske udsmykning i hovedskibet af Jesu lidelse og død fra begyndelsen af 1600-tallet.

I apsis fremstiller en mosaik den sejrende Kristus flankeret af Sankt Peter og Sankt Paulus, der beskyttende holder armen om de to søstre Prassede og Pudentiana. Til højre ses pave Pasquale, der fordi han stadig var i live, da mosaikken blev lavet, er vist med en firkantet, blå glorie. Længst til højre ses Sankt Zeno (se mere om ham nedenfor). Under Kristus-mosaikken vandrer 12 lam fra venstre mod højre fra Betlehem mod Jerusalem.

De to søstre, Prassede og Pudentiana, ligger i krypten under apsis i en sarkofag.

Indgangen til kirken er nu gennem tværskibet, så selve hovedindgangen og facaden ses sjældent. Men Prassedes brønd er markeret nede ved indgangen ved en rund, rød porfyrlade i det neo-kosmatiske gulv, der faktisk først er lagt under 1. verdenskrig.

Men pave Pasquale I havde også andre mere personlige projekter med byggeriet: Han opførte et kapel til minde om sin mor og viet til Sankt Zeno, det gyldne kapel, der er en af kirkens største seværdigheder. Kapellet er rigt dekoreret med forgyldte, næsten lysende mosaikker, der viser diverse portrætter af Kristus, jomfru Maria, helgener, apostle og paver involverede i kirken. Pasquales mor, Teodora, er vist sammen med Prassede og Pudentiana i det nederste register. I kapellet står endvidere den sort-hvide søjle, som Jesus skal være blevet bundet til og pisket. Søjlen blev hjembragt af titulus-kardinalen fra Syrien i forbindelse med det 5. korstog. Oprindeligt har der været en jernkæde i toppen, men den er blevet byttet med Ludvig den Hellige af Frankrig for 3 torne fra Kristi tornekrone.

Sankt Zeno stammede oprindeligt fra Mauritanien vest for Sahara ud mod Atlanterhavet. Han fik en grundig uddannelse og underviste afrikanske børn i den rette lære. Senere blev han muligvis biskop i Verona og muligvis martyr i 371. Det er der usikkerhed om. Men han er som helgen nævnt i de tidligste oversigter over martyrer. Han var så tidligt på færde, at han både er helgen i Den Romersk Katolske Kirke og i den Græsk Ortodokse. Hans helgendag er 12 april, der i år falder på 1. påskedag og er lige om lidt.

Loftet i Sankt Zeno's kapel med engle og Kristus Pantokrator d.v.s. den Almægtige

Tak til bogen 'Chiese di Roma' af Roberta Bernabei, der gennemgår alle Roms mange kirker og er fyldt med meget flotte fotografier.

Thorvaldsen og Alexanderfrisen

Tekst: Bestyrelsesmedlem Susanne Trudsø

I 1800-tallets spæde begyndelse er de politiske forhold i Italien forvirrende med flere herskere, og i 1801 indgår Napoleon Bonaparte som Frankrigs leder og pave Pius VII et konkordat, hvorved at den franske stat anerkender katolicismen, og revolutionstidens religiøse forfølgelser bliver derved bilagt. I 1804 og i pavens nærvær kroner Napoleon sig selv til fransk kejser samt til konge af Italien. Herefter begynder de franske tropper at æde sig ned gennem Italien. I 1806 falder Napoli, og i 1808 besættes Rom. Besættelsen af Rom finder sted uden betydelig modstand, men det betyder dog heller ikke, at romerne affinder sig med franskmændenes tilstedeværelse. De demonstrer i det små med gadeoptøjer og udebliver fra karnevalet i 1809. Paven lader sig heller ikke kommandere med. Han anerkender hverken Joseph Bonaparte som konge af Napoli eller planerne om kejserparrets skilsmisse. Proklamation af Pavestatens indlemmelse i kejserdømmet besvarer Pius VII med at bandlyse Napoleon. Paven bliver dermed for farlig for kejseren, og natten mellem 5. og 6. juli 1808 stormer franske tropper Palazzo del Quirinale, og Pius VII bliver deporteret til Savona.

Med Paven i eksil er Rom dermed helt underlagt franskmændene, og byen bliver udnævnt til kejserdømmets anden hovedstad, og titlen Konge af Rom gives til Napoleons søn ved dennes fødsel i 1811.

I 1812 planlægger man i Rom et besøg af Napoleon og hans familie. Den franske administration i Rom går forud for det kejserlige besøg i gang med at indrette en værdig bolig til kejserparret og byens lille konge, og valget af bolig falder på det store palads på Monte Cavallo, nemlig Palazzo del Quirinale. Paladset skal både ombygges og udsmykkes. Den italienske billedhugger Canova bliver rådgiver vedrørende den kunstneriske udsmykning, og han indgår en række kontrakter med professorer ved Accademia di San Lucca; heriblandt den danske billedhugger Bertel Thorvaldsen. Den 17. marts 1812 underskriver Thorvaldsen en kontrakt, hvor han forpligtiger sig til at udføre en frise i gips forestillende Alexander den Stores indtog i Babylon og opsætte denne udsmykning i et rum i den kejserlige lejlighed inden udgangen af maj måned 1812. Frisen er givetvis færdig til tiden, men bliver dog først opsat senere på året.

Thorvaldsens skitse af Alexander den Store på triumfvognen til frisen: Alexander den Stores indtog i Babylon.

Motivet vælges som en antik symbolsk pendant, idet den makedoniske konge Alexander den Store (356-323 f.Kr.) gjorde Babylon, datidens største by, til hovedstad i sit verdensrige. I 330 f.Kr. stod Alexander foran byen Babylons mure. Han erobrede ikke Babylon militært, men byen overgav sig. I Thorvaldsens version modtages Alexander af babylonerne med åbne arme, æresbevisninger, gaver, blomster, dans og musik.

Helt naturligt er Alexander den Store frisens centrale figur, og den eneste, der bliver kørt. Omkring ham er to modsatte rettede rækker af personer. Bag ham er hans soldater, og foran ham er babylonerne symbolsk anført af fredgudinden. At Napoleon aldrig kommer til Rom og ser frisen med egne øjne, er så en helt anden historie.

Thorvaldsens skitse med fiskeren, den flygtende persiske købmand, flodguden Tigris og hyrdedrengen med sin fåreflok.

Alexander-frisen i Quirinalet er over 35 meter lang og måtte selvsagt opdeles i sektioner. Den bliver modelleret i ler, stykke for stykke på to skifferplader. Medhjælpere afstøber de enkelte stykker i gips, og efter at det originale gipsrelief er støbt, støbes endnu én kopi, inden leret genanvendes til næste motiv. Ved at lave denne ekstra kopi er Thorvaldsens allerede bevidst om muligheden for forretning – det kunne tænkes, at der ville komme fremtidige bestillinger på værket, hvilket også sker kort tid efter. Den franske regering bestiller et eksemplar i marmor til kirken Temple de la Glorie i Paris (dog annulleres bestillingen efter Napoleons fald), og den italienske greve Giovanni Battista Sommariva bestiller et marmoreksemplar til sin Villa Carlotta ved Como-søen. Desuden bestiller Slotsbygningskommisionen i København i juni 1818 et marmoreksemplar til Christiansborg Slot. Forinden må Thorvaldsen dog forsikre kongen om, at eksemplaret til det nye Christiansborg bliver et rigtigt kunstværk ”... At mit Arbejde vil blive en Original, og ey en Gjenpart, saa at Deres Kongelige Høyhed, saavel som det Danske Publicum, kan være aldeles beroliget i denne Henseende”. Eksemplaret til Christiansborg Slot ville således ikke blive en simpel kopi af frisen i Rom, og den allegoriske betydning ville blive ny, idet Frederik VI i skikkelse af Alexander den Store ville blive hyldet og anderkendt som enevældig hersker af det danske folk. Desuden ville nye figurer blive tilføjet, da frisen skulle være længere grundet rummets størrelse.

Ydermere bliver Thorvaldsens elev og medarbejder Pietro Galli i 1822 sat til at fremstille frisen i marmor i halv størrelse. Også således at den reducerede frise kunne sælges til de, som måtte fristes til at udsmykke egen bygning med en Alexander-frise.

Omkring 1850 erhverver kokken Alphonse Casadaban bygningen Frederiksholms Kanal 16-18, som han nedriver, og i stedet opfører han med H. C. Stilling som arkitekt i 1851-52 to ens, men spejlvendte tvillingegårde med moderne 10-værelseslejligheder beregnet på herskabelige familier. Facaderne beherskes af nøgtern senklassicisme, hvor de vandrette linjer understreges ved hver etages forskelligt udformede vinduer. Første salens vinduer er således med trekantfrontoner. Bygningernes store fladbuede porte bliver begge udsmykket

med hver en Alexander-frisen, her netop den i reduceret størrelse. At enevælden i øvrigt i 1849 bliver erstattet af et folkestyre hindrer tilsyneladende ikke bygherren i at vælge en skulpturel udsmykning af de to portrum, hvor en enehersker hyldes.

Hvis portene står åbne – det gør de ofte på hverdage – er der mulighed for at betragte friserne i de to portrum.

Når nakken lægges tilbage, er det lettest at finde frisens centrale figur: Alexander i sin vogn. Bag ham er hans følge, og foran ham er de babylonske folk. Nedenstående normalliste tager udgangspunkt i centralfiguren og oplister først følget (følget er i Frederiksholm Kanal 16-18 versionerne reduceret grundet portens længde) og dernæst det babylonske folk.

Porten i Frederiksholms Kanal 18

Porten i Frederiksholms Kanal 18

Alexander den Store på triumfvognen, der styres af Victoria.

To våbendragere.

To mænd med Alexanders hest Bucefalos.

Høvdingerne.

En rytter.

To ryttere i Alexander den Stores følge.

Seks ryttere.

Fem fodfolk.

Elefantfører med elefant læsset med krigsbytte og ved siden af en fange.

Ung mand med støjende hest, samt en græsk kriger og Thorvaldsen selv.

Freden, som holder Alexanders vogn tilbage samt satrappen Mazæus med børnene, der går Alexander i møde for at overgive byen til ham.

Tre vagter.

Kvinder med kranse strø blomster på vejen.

Satrappen Bagophanes, Darius's skatmester lader kaste røgelse på sølvalteret.

Spillemandene med deres instrumenter.

Fire babylonere med heste.

Tre babylonere med heste.

Caldæerne, som går ud af byen Babylon for at gå Alexander i møde samt nær ved porten løver og pantere, som må bringes til Alexander som gave.

Mor med sine børn ved en fåreflok.

Fåreflok samt folk, som kommer til syne på Babylons mur for at se den nye kejser komme.

Hyrdedreng med sin fåreflok.

Flodguden Tigris.

Den persiske købmands flugt.

Fiskeren.

Handelsplads ved floden.

God jagt på Thorvaldsen i København!

Og husk at holde god afstand til andre!

Romselskabet S.P.Q.R

Vesterdalen 52 | 2870 Dyssegård | Telefon 22 30 64 60 | mogensbang@vesterdalen.dk

Jyske Bank 7854 1361115

